

**ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ
ЛАБОРАТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ ОБДАРОВАНОСТІ**

РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ЦІННІСНИЙ ВИМІР

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ X НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ

23 квітня 2020 року

Київ - 2020

УДК 159.943

Розвиток обдарованої особистості в освітньому просторі: ціннісний вимір: тези доповідей X наук.-практ. семінару., 23 квіт. 2020 р. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020. 92 с.

У збірнику представлено тези виступів учасників традиційного науково-практичного семінару лабораторії психології обдарованості «Розвиток обдарованої особистості в освітньому просторі: ціннісний вимір». Авторами намічено ряд евристичних підходів до вивчення особистості загалом і аксіогенезу обдарованої особистості зокрема. Збірник об'єднує наукові студії як відомих дослідників, так і студентів та аспірантів, які розпочинають свій науковий шлях.

Тексти тез представлені в авторській редакції.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (протокол № 6 від 30.04.2020 р.)

Комп'ютерний макет: М.М. Чекрижова

© Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020

Зміст

Музика О.Л. Здібності як особистісні цінності і як чинники розвитку самоефективності обдарованої особистості.....	6-8
Атаманчук Н.М. Розвиток творчості в дітей: психологічний ресурс арт-технік.....	9
Бучма В.В. Педагогічна майстерність вчителя у взаємодії з обдарованими учнями підліткового віку.....	10-11
Завадська Т.В., Войтович М.В. Емоційне вигорання вихователів дитячих навчальних закладів у контексті їх професійного самоздійснення.....	12-13
Гавриловська К.П. Модель BASIC Ph у роботі психолога.....	14-15
Гнатюк О.В. Розвиток мотивації до навчання обдарованих учнів в освітньому просторі...	16-17
Горбенко Ю.Л. Роль обдарованої особистості в умовах рефлексивного управління інформаційним суспільством.....	18-19
Гуменюк Г.В. Креативність як чинник професійної продуктивності вченого.....	20-21
Гурлєва Т.С. Споглядання як ліки від нудьги: допомога дітям під час карантину.....	22-23
Гурова О.В. Психологічна резилентність. Батьківська допомога дітям під час карантину..	24-25
Дзюбка Л.В. , Шатирко Л.О. Деструктивна взаємодія в освітньому просторі та її вплив на психічний розвиток обдарованих учнів.....	26-27
Дригус М.Т. До проблеми розвитку обдарованої особистості у парадигмі особистісної ефективності: концептуальні ідеї Г.С. Костюка.....	28-29
Завязун Т.В. Комунікативний компонент як складова професійної компетентності педагога закладу дошкільної освіти.....	30-31
Загурська І.С. , Добровольська А.В. Референтність батьків як основа розвитку здібностей підлітків.....	32-33
Загурська Е.В. Д. М. Овсянико-Куликовський та О. О. Потєбня: до питання наукової спадкоємності.....	34-35
Каплуненко Я.Ю. Нейропсихологічні передумови креативності.....	36-38

Карабасва І.І.	
Особливості міжособистісного спілкування педагога з дітьми в процесі активізації їх пізнавального інтересу.....	39
Коваленко Ю.В.	
Духовно-ціннісний компонент педагогічної взаємодії як підґрунтя саморегуляції розвитку здібностей обдарованої особистості.....	40-41
Корольов Д.К.	
Розробка шкали відповідей опитувальника особистісних цінностей обдарованих студентів.....	42-43
Кривцова Н.В.	
«МАПА» як методологічний і методичний інструментарій самогармонізації створювальних сил створювального знання освіченої людини.....	44-46
Кружева Т.В.	
Професія, як здоров'я зберігаюче середовище.....	47
Купрєєва О.І.	
Ціннісні аспекти самореалізації студентів.....	48-49
Курбатова А.О.	
Психологічні особливості професійної орієнтації старшокласників з інвалідністю.....	50-51
Музика О.Л., Музика О.О.	
Індивідуальна інтерпретація результатів тесту «Профіль професійної самоефективності студентів».....	52-55
Музика О.Л., Чекрижова М.М.	
Конструювання індивідуальних інтерпретацій результатів тестування за методикою «Психологічне благополуччя» (К. Ріфф) на Е-платформі «Обдарованість тест online».....	56-58
Нечаєва О.С.	
Вплив стилю дитячо-батьківських стосунків на формування ціннісної сфери молодшого школяра з ознаками інтелектуальної обдарованості.....	59-60
Никончук Н.О.	
Освітнє середовище та розвиток здібностей молодших школярів в умовах традиційної системи навчання.....	61-62
Панасенко Н.М., Войтович М.В.	
Професійна життєстійкість представників соціономічних професій.....	63-64
Пенькова О.І.	
Психологічне благополуччя як умова становлення особистості.....	65-66
Поклад І.М.	
Дослідження психологічних проблем формування вмінь у процесі розвитку особистості.....	67-68
Рудюк О.В.	
Взаємозалежність цінностей суб'єктів освітнього процесу у вищій школі з характеристиками їх функціональних его-станів.....	69-70
Савченко Т.Л.	
Визначення специфіки професійної життєстійкості викладачів.....	71-72

Сердюк Л.З.	
Емпіричні кореляти мотивації самореалізації особистості.....	73-74
Сніжна М.А.	
Порівняльний аналіз особистісних цінностей підлітків з образотворчими здібностями та підлітків контрольної групи за методикою Ш. Шварца.....	75-77
Соловей Я.Г.	
Особистісні цінності музично обдарованої особистості.....	78-79
Соловйова Л.І.	
Цінність гри для сучасних дошкільників.....	80-81
Сторож О.В.	
Творча соціалізація особистості.....	82-83
Терещенко Л.А.	
Формування духовності дитини дошкільного віку.....	84-85
Терещук А.Д.	
Психоемоційний стан особистості в умовах карантину.....	86-87
Черкаський А.В.	
Психологічні чинники формування ціннісних орієнтацій студентської молоді.....	88
Чиханцова О.А.	
Самоізоляція та якість життя особистості.....	89-90
Яворська-Ветрова І.В.	
Ціннісне самоставлення у системі ставлень особистості.....	91-92

О.В. Сторож
доцент кафедри практичної психології та психотерапії
Рівненського державного гуманітарного університету,
кандидат психологічних наук, доцент
e-mail: O_V@ukr.net

ТВОРЧА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

Сучасні економічні, соціально-політичні і суспільні процеси вимагають від особистості швидких, професійних, якісних темпів життя, які наповнені творчими ідеями, корисними продуктами і успішними результатами. В таких умовах сучасна молодь має бути досить гнучкою і продуктивною. Однак, для досягнення успішної творчої соціалізації особистості необхідно пройти ряд етапів становлення особистості в процесі її соціалізації.

Соціалізація особистості починається з перших років життя і закінчується періодом громадської зрілості людини, хоча, зрозуміло, повноваження, права й обов'язки, набуті нею, не говорять про те, що процес соціалізації цілком завершений: по деяких аспектах він продовжується все життя, особливо його творча сторона.

Для успішної соціалізації, по Д. Смелзеру, необхідна дія трьох фактів: сподівання, зміна поведінки і прагнення відповідати цим сподіванням [5].

Французький психолог Ж. Піаже, зберігаючи ідею різних стадій у розвитку особистості, наголошує на розвитку пізнавальних структур індивіда і їхній наступній перебудові в залежності від досвіду і соціальної взаємодії. Ці стадії переміняють одна іншу у визначеній послідовності: сенсорно-моторна (від народження до 2 років), операційна (від 2 до 7), стадія конкретних операцій (з 7 до 11), стадія формальних операцій (з 12 до 15). Багато психологів і соціологів підкреслюють, що процес соціалізації продовжується протягом усього життя людини, і стверджують, що соціалізація дорослих відрізняється від соціалізації дітей. Так, соціалізація дорослих скоріше змінює зовнішню поведінку, у той час як соціалізація дітей формує ціннісні орієнтації. Соціалізація дорослих розрахована на те, щоб допомогти людині набути визначені навички, соціалізація в дитинстві в більшій мірі має справу з мотивацією поведінки [5; 7].

Труднощі соціалізації в період юності зв'язані з трьома головними обставинами: 1) розбіжністю між високим рівнем домагань (прагнення стати героєм, прославитися) і низьким соціальному статусом, який заданий їх віком; 2) розбіжністю старого стилю батьківства, орієнтованого на те, що для матері син і дочка завжди залишається дитиною, і нових потенційних можливостей тінейджерів, заданих їх психофізіологічним подорослішанням; 3) протиріччя між орієнтацією, що підсилилася, на самостійність і залежність, яка підсилилася від думки і поведінки однолітків [5; 7].

У своїх дослідженнях В. М. Дружинін [2] виявив, що на підлітковий і ранній юнацький вік (від 13 до 20 років) припадає формування «спеціалізованої» креативності: здатність до творчості, пов'язаної з певною сферою людської діяльності. На цьому етапі особливо значиму роль грає професійний зразок, підтримка родини й однолітків. Але головне, юнак визначає для себе «ідеальний зразок» творця, якого він прагне наслідувати (аж до ототожнення). Індивід або затримується на фазі наслідування назавжди, або переходить до оригінальної творчості.

Вікову періодизацію творчої діяльності запропонував український психолог

В. О. Моляко [4], виділяючи підлітковий і юнацький вік як другий етап творчої діяльності, яка характеризується конструюванням свого уявлення про світ, літературною і технічною творчістю.

Дослідження Н. І. Гайдамашко показали, що здатність креативного вирішення «технічних» проблем може бути повністю блокована «соціальними» факторами у групі дорослих, і в той же час, при вирішенні тих же проблем підлітки та юнаки не бачать зовсім ніяких труднощів. Очевидно, що в даному випадку мова може йти саме про різні механізми розвитку творчості залежно від того типу соціальних відношень, в які включений суб'єкт [7].

У процесі соціалізації юнак переходить з позиції реципієнта соціальних впливів до позиції активного суб'єкта, тобто активно відтворює соціальні норми та відношення за рахунок діяльності і творчої реалізації [5; 7].

У соціально-психологічній літературі можна зустріти різні погляди на процес соціалізації, який може мати дві сторони (пасивну і активну). Пасивна сторона передбачає пристосування індивіда до середовища, до життя як до вже поставленої суспільством задачі, тобто підпорядкування під уже наявні умови; активна сторона передбачає творчу активну зміну середовища, прояв перетворювально-творчої поведінки із ставленням до життя як до творчої задачі і підпорядкування оточення своїм потребам (Г. Алдер, Г. О. Балл, Г. С. Батищев, Н. Ф. Голованова, В. М. Дружинін, О. Г. Карпенко, Л. С. Смолінчук, В. Т. Циба, В. С. Юркевич) [1; 2; 5; 7]. Розглядаючи *соціальну творчість, соціальну креативність і соціальну обдарованість*, варто зазначити про вищу форму соціальної активності особистості або суспільства, про специфічний вид творчості, що виражається у здатності індивіда до генералізації ідей у площині соціальної проблематики, в процесі різноманітних соціальних взаємодій, у спроможності особи здійснювати суттєві перетворення в об'єкті активності (його моделі) з метою їх активного пізнання та реструктуралізації (Т. Н. Балабанова, О. І. Власова, Е. Ландау, О. І. Ніколаєва, О. І. Кульчицька, Л. В. Попова, Р. О. Семенова, О. Ю. Тургенєва та інші) [3; 6; 7].

Обґрунтовано, що зміст і структура *творчої соціалізації особистості* проявляються у: соціальній творчості, соціальній креативності як вищих формах соціальної активності особистості або суспільства; в творчій адаптації як процесі змін, перебудові соціальних ситуацій на основі незахисних адаптивних механізмів, а також у майстерності, винахідливості, творенні нових, корисних продуктів діяльності, а також у соціальній лабільності, в якій здійснюється її творче самовизначення. Тому творча соціалізація є найвищим щаблем соціалізації особистості її творчої реалізації в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Алдер Г. СQ, или Мускулы творческого интеллекта. Пер. с англ. С. Потапенко. М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. 496 с.
2. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. СПб.: Издательство «Питер», 1999. 368 с.
3. Ландау Э. Одаренность требует мужества: Психологическое сопровождение одаренного ребенка / Пер. с нем. А.П. Голубева; науч. ред. рус. текста Н.М. Назарова. М.: Издательский центр «Академия», 2002. 144 с.
4. Моляко В.А. Процесс творческой деятельности. *Материалы Вторых международных Костюковских чтений*. К. 1994. С. 81-84.
5. Москаленко В.В. Соціальна психологія: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 624 с.
6. Николаева Е.И. Психология детского творчества. СПб.: Речь, 2006. 220 с.
7. Сторож О. В. Психологічні особливості творчої соціалізації старшокласників: дис. ... канд. психол. наук. : 19.00.01/ Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2011. 358 с.